

Partikula modalez ohar pare bat

ANDOLIN EGUZKITZA

(EHU)

Abstract

In this short note the author makes a couple of remarks to a previous paper on modal particles by J. A. Mujika. First, on the base structure rule for AUX, an second, on the characterization of edo as modal particle.

0. Orain hiru urte edo direla, ASJU honen 22. zenbakian (1988, 463-478. or.) hain zuzen ere, artikulu bat argitaratu zuen Jose A. Mujikak partikula modalei buruz. Bertan ohar batzu egiten zizkidan nik neuk beste lantxo batean egindako proposamenduagatik (*Euskera*, 30. 215-221), izan ere, orain iruzkindu gurako nituzkeen oharrok, guztiekin ez bainator bat.

1. Ondo deritzot Mujikak X-barra teoriak baliatuta proposatzen duen aditz laguntzailearen barnegituraketari, egia bada ere, horren antzeko beste batzu ere asma daitezkeela eta defenda (ikus Laka [argitaratzekoa]), hots, ondokoari:

- (1) a. LAG" —————> (ba/ez) Lag'
b. Lag' —————> (partikula modalak) lag

alegia, LAG" horren barruan hierarkia bat sortzeari, sateliterik hurrunenak *ba/ez* partikulak direlarik, edo beste era batera esanda, berridazketa-erregela arrunt bat erabili beharrean, X-teoria erabiltzeari.

2. Gero, baina, beste elementu bat sartzen du erregela horretan, /*bai(t)*/, horretarako nik (1985) proposatutako (2) (3) bihurtzen duela:

- (2) LAG —————> $\left| \begin{array}{l} \text{ez} \\ \text{ba} \end{array} \right| \left| \begin{array}{l} \text{ba} \\ \text{partikula} \\ \text{modalak} \end{array} \right| \text{laguntzailea}$

- (3) LAG —————> $\left| \begin{array}{l} \text{ba} \\ \text{ez} \end{array} \right| \text{(part. mod.)} \left| \begin{array}{l} \text{ba} \\ \text{bait-} \end{array} \right| \text{aditz jok.}$

nire eritziz, beharrezko ez den elementu bat nahastekatuz.

Batetik, bai baldintzazko /ba-/ eta bai /bai(t)-/, biak dira menperagailuak, eta hain segur, /-la/ edo /-en/ diren kategoria berekoak, hau da, konplementatzaileak, diferentzia bakarra kokagunea delarik, (gainera: *bait... -la / -na) erran nahi baita, konplementatzaile-egongune bi daudela euskal gramatikan. Bestetik, baina, egia ere bada /bai(t)-/, /ba-/ ez bezala, partikula modalekin batera ager daitekeena:

(4) garaiz etorri omen baita

baina

- | | |
|---------------------------------|------------------------------|
| (5) a. *garaiz etortzen omen da | d. *garaiz etorriko al bada? |
| b. *garaiz etortzen bide bada | e. *garaiz etorriko bada? |
| c. *garaiz etorriko ote bada? | |

beste era batez esateko, edozein delarik /bai(t)-/ horrek inoiz edo behin har ditzakeen ñabardura modalak, konplementatzaileek dauzkaten propietate berberak dauka:

- | | |
|--------------------------------------|--------------------------------------|
| (6) a. Peru etorriko omen baita | c. etorriko bide delako diotsut hori |
| b. batek jakin Peru etorriko ote den | |

eta horregatik ez da aipatu behar erregela horretan, beste konplementatzaileak aipatzen ez ditugun bezala. Baldintzazko /ba- /, ostera, menperagailu bat ere izan arren aipaturiko horiek bezala, besteak ez bezala, arrazoi semantikoengatik, ezin elkar daiteke euskal gramatikan agertzen diren partikula modalekin. Horra hor arrazoa berridazketa-erregela era horretan emateko, elkarrezintasun hori adierazteko, hain zuzen ere. Edozelan ere, ez da hau oso arazo garrantzitsua, eta berdin utz genitzakeen biak (/bai(t)-/ eta /ba-/) erregelatik kanpo.

3. Arrazoa dauka Mujikak *berri*, *hurren* eta *gogo* aipatzen dituenen. Ez dira partikula modalak, ondo erakusten duen bezala propietate berak ez daukatelako. Haatik, esan behar dut ez dudala uste berak proposatzen duen azterketa egokia denik, hau da, aditzari egindako eransketak direnik:

(7) Peru etorri-berri da

(7) adibideko hori, eta (8)-koa ez baitira gauza bera:

(8) Peru etorri berria da

Egia da kasu honetan esangura bera daukatena, gramatikalki, ordea, desberdinak dira:

(9) a. Peru indartsu eta etorri berria da b. *Peru indartsu eta etorri berri da

Edozelan ere, berba hauen funtzionamendua oso gertu dago nik neure artikuluan (1985) *aditz semimodalak* deitzen nituen aditzen portaeratik, alegia, *nahi izan* eta *behar izan* aditzeenetik. Seguru asko, horrelakotzat defini litezke, baina kasu bakoitzean muga lexikal eta gramatikal argiak utziz¹.

(1) Koldo Sainz-ek proposatu bezala (e. p.), seguru asko *aspektu* korapiloaren menpe jar litezke elementu hauek. Oraingoan, baina, ez naiz bide horretan barrena abiatuko.

4. *Edo* partikula ote den galderari, Mujikaren erantzuna argia da: Ez. Ni neu, baina, ez nago horren seguru, eta batu ahal izan ditudan lekukotasunak ere ez daude hain argi.

Alde batetik, badirudi zenbait hiztunentzat Mujikaren jarrera egokia dela:

(10) Peru etorri edo egingo da bihar

onartzen baitute, baina ez:

(11) Peru etorriko edo da bihar

Beste batzuk, ostera, ontzat jotzen dute ez (10) bakarrik, ezpada baita (11) eta ondokoak ere:

(12) a. Berak egingen edo zuen

b. Etorriko edo da (Peruz berbetan)²

Beraz, esan behar dugu (11) eta (12) onartzen dituzten hiztunen gramatikan *edo*, nik proposatu bezala, partikula modala edo dela, ez ordea horiek ontzat jotzen ez dituztenen gramatikan. Nire ustez, arazoa ez dago argi, baina susmatzen dut gutieenez badagoela joera *edo* partikula modal bezala erabiltzeko, nahiz eta Mujikaren jarreraren lagungarri ezezekoak aipatu behar ditugun:

(13) a. *ez da edo etorriko

b. ez da etorriko edo

alegia, partikulatzat jotzekotan oso era murriztaz jo behar dugula, eta agian esan mugimenduan dagoen edo erabat gauzatu ez den fenomeno dela.

5. *Obi* denez bezainbatean, azkenez, Mujikak esandakoarekin bat natorrela esan behar dut, neure lanean ere bainekalako hori argi, ekialdeko hizkeretan zela bakarrik partikula modal, ez baina mendebaldekoetan.

Bibliografia

Eguzkitza, A., 1985, "Aditz modalak euskaraz", *Euskera*, 30. 215-221.

Laka, I., argitaratzeko, "The structure of Inflection: A case study of X^o Syntax" in J. I. Hualde & J. Ortiz de Urbina (eds.), *Studies in Basque linguistics*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Co.

Mujika, J. A., 1988, "Partículas modales de la flexión verbal", *ASJU*, XXII, 465-478.

(2) Ikus, esate baterako, Iturriaga eta Uriarteren adibide hauek

(i) ...arraultzetatic irtengo dira noski an arrac? (G)

(iii) badaquizu noski zer dan cigarra? (G)

(ii) ... arrautzetatic irtengo edo dabe an arrac? (B)

(iv) jaquingo edo dozu zer dan cierra? (B)

D. A. P. Iturriaga eta P. J. A. de Uriarte, 1972, *Dialogos euskéricos vizcainos y guipuzcoanos*. Bilbao: edición separada de la Gran Enciclopedia Vasca. 396. or.